

Protokoll, nr 7

Tid: Måndagen den 13 januari 2014 kl. 10.00-11.30
Plats: Konferensrum Enskär, Ålands landskapsregering
Närvarande: Lantråd Camilla Gunell, ordförande
Byråchef Stina Colérus
Förbundsdirektör Erik Brunström
VD Anders Ekström
Språkrådets sekreterare Johanna Fogelström
Frånvarande: Landshövding Peter Lindbäck
Förvaltningssekreterare Anita Husell-Karlström
Chefsjurist Sören Silverström, vice ordförande

1 § Mötets öppnande.

Ordförande öppnade mötet.

2 § Godkännande av dagordning.

Dagordningen godkändes utan ändringar

3 § Protokoll 2 december 2013

Antogs utan ändringar.

4 § Presentation av språksituationen inom kommunsektorn

Förbundsdirektör Erik Brunström inledde sin presentation (*se bilaga*) med att gå igenom relevant lagstiftning för den kommunala sektorn och konstaterade att de språkliga rättigheterna i Finland är i stor utsträckning reglerade i såväl grundlag och språklag som i annan riksomfattande lagstiftning. Men det råder avsaknad av sanktioner och tvingande maktmedel.

Nationalspråksstrategin finns till som vägvisare för att "få saker att funka" i praktiken, och bl a Folktinget kan hjälpa kommuner m fl vid upplevda brister och problem i språkfrågor. Ålands kommunförbund är även väl representerat i Finlands kommunförbund.

Bland de åländska kommunala tjänstemännen upplevs som konkreta språkliga brister och problem främst skriftväxlingen men också muntliga kontakter med riksorgan, samt avsaknad av detaljbestämmelser jämte juridiska förarbeten och avgöranden på svenska. Framförallt skattemyndigheterna och lantmäteriet lyftes fram som exempel.

Det konstaterades att det vore bra att samla fler konkreta exempel och frågeställningar, t ex genom att fråga andra tjänstemän än kommundirektörer, eftersom man hanterar olika typer av frågor.

5 § Övriga ärenden

Möjligheten att marknadsföra Åland mer för språkkurser i svenska för finskspråkiga diskuterades. Stina Colérus informerade om en förfrågan från Hanaholmen om språkkurser för ungdomar. Erik Brunström informerade att Föreningen Norden i samarbete med Finlands kommunförbund ordnar språkkurser sedan några år tillbaka i "kommunsvenska" för finskspråkiga kommunala tjänstemän som är mycket populära. Eventuellt är detta ett område som kunde utvecklas i samarbete med Ålands Näringsliv.

Stina Colérus informerade om att utbildnings och kulturavdelningen funderar på huruvida man ska fortsätta delta i den sk Expertgruppen Nordens Språkråd (som fokuserar på rådgivning, särskilt när det gäller en ökad språkförståelse hos barn och unga).

Språkrådets sekreterare gav en kort information om det nyligen inrättade språkrådet på Färöarna som omnämndes vid föregående möte. Främsta uppdrag för det färöiska språkrådet är att fastställa färöisk ortografi och att redigera en färöisk rättskrivningsordbok.

6 § Nästa möte

Nästa möte hålls 3 mars 2014 kl 10-12. Riksdagsledamot Elisabeth Nauclér deltar i mötet.

Inför nästa möte kommer språkrådets sekreterare tillsammans med ordförande att göra en sammanställning av konkreta frågeställningar som kommit fram under sektorsgenomgången samt förslag som språkrådet eller andra relevanta instanser skulle kunna gå vidare med i sitt arbete.

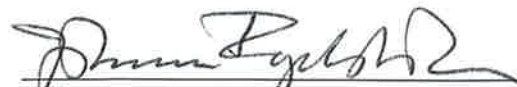
Språkrådet beslöt också att göra ett studiebesök till Helsingfors för att besöka Språkrättsråd Corinna Tammenmaa och Justitieombudsmannen. Antingen maj/juni eller augusti/september.

7 § Mötet avslutas

Mötet avslutades kl 11.30

Camilla Gunell, ordförande

Johanna Fogelström, sekreterare

SPRÅKLIGA SITUATIONEN I KOMMUNALA SEKTORN 2013

Presentationen upprättad dec 2013, framförd inför Ålands språkråd jan 2014. E.B.

Allmänt om gällande språklagstiftning

Språklagstiftningen bestämmer i vilka situationer man har rätt att använda svenska i sina kontakter med olika myndigheter. Förutom i **grundlagen** och **språklagen**, finns bestämmelser också i **totalt andra av rikets lagar** och förordningar. Inte alla dessa är fullt tillämpbara på Åland.

Huvudregeln är att man har rätt att använda svenska i sina kontakter med tvåspråkiga kommunala myndigheter och med statliga myndigheter. **Myndigheterna ska ge både muntlig och skriftlig service på ditt språk**, utan att du särskilt behöver begära det. Också i myndigheternas övriga verksamhet ska svenskan ha en synlig plats, till exempel på skyltar, i broschyrer och på webbplatser.

Jag kommer här att uppehålla mig främst på den **åländska lagstiftningen** i den mån den rör språket inom den kommunala sektorn, men inleder kort med **centrala stadganden** enligt rikets grundlag respektive språklagens angivna syften. Ålands enspråkiga status är sedan tryggad även i internationella fördrag, som ett minoritetsskydd.

Finlands grundlag

17 § Rätt till eget språk och egen kultur

Finlands nationalspråk är finska och svenska.

Vars och ens rätt att hos domstol och andra **myndigheter** i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få **expeditioner** på detta språk skall tryggas genom lag. Det allmänna skall tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällsliga behov enligt lika grunder.

Finlands språklag

2 § Syftet med lagen

Syftet med denna lag är att **trygga** den i grundlagen tillförsäkrade **rätten** för var och en att hos domstolar och andra **myndigheter** använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska.

Målet är att vars och ens rätt till rättvis rättegång och god förvaltning garanteras oberoende av språket samt att individens språkliga **rättigheter förverkligas** utan att han eller hon särskilt behöver begära det.

Språklagen gäller inte på Åland, men dess syften och målsättningar är relevanta i sammanhanget.

Ålands självstyrelselag

6 kap Språkstadganden

36 § Ämbetspråket

Landskapet är **enspråkigt** svenskt. **Ämbetspråket** i stats-, landskaps- och **kommunalförvaltningen** är svenska. Ålandsdelegationens ämbetspråk är svenska. Utlåtanden och avgöranden av högsta domstolen som avses i denna lag skall avfattas på svenska. [...]

Ålands självstyrelselag, forts

38 § Skriftväxlingspråk

Skrivelser och andra **handlingar** som utväxlas mellan landskapsmyndigheterna och statens **myndigheter** i landskapet skall avfattas på **svenska**. Detsamma gäller skrivelser och andra handlingar mellan å ena sidan nämnda myndigheter och Ålandsdelegationen och å andra sidan statsrådet, de centrala statsmyndigheterna samt sådana överdomstolar och andra statsmyndigheter vilkas ämbetsdistrikt innefattar landskapet eller en del därav. [...]

Vad som stadgas i 1 mom. om landskapsmyndigheterna gäller även de **kommunala** myndigheterna i landskapet.

Ålands självstyrelse, forts

40 § Undervisningsspråk

Undervisningsspråket i skolor som bekostas med allmänna medel och får understöd av sådana är svenska, om inte något annat stadgas genom landskapslag.

43 § Information och föreskrifter på svenska

Statsrådet skall verka för att behövlig information om varor och tjänster till åländska konsumenter i mån av möjlighet ges på svenska.

Statsrådet skall även se till att bestämmelser och föreskrifter som skall gälla i landskapet finns tillgängliga på svenska.

Ålands kommunallag

60 § Krav på språkkunskap

Endast den som muntligt och skriftligt behärskar svenska får anställas som tjänsteman hos kommunen.

Ålands förvaltningslag

2 kap. Grunderna för god förvaltning

6 § Krav på gott språkbruk

Myndigheterna skall använda ett sakligt, klart och begripligt språk.

Ålands förvaltningslag, forts

5 kap. Allmänna krav beträffande behandlingen av ärenden

23 § Tolkning

En **myndighet skall anlita tolk** i ett ärende som har inletts av en myndighet, om en part är allvarligt hörsel- eller talskadad och inte kan göra sig förstådd. Tolk bör även anlitas i ett ärende som har inletts av en myndighet, **om en part inte behärskar svenska**, om det är skäligt med hänsyn till ärendets natur och parternas förmåga att ta del av handlingarna.

Åländsk lagstiftning i övrigt

Inom de **kommunala ansvarsområdena** finns i lag reglerade **språkbestämmelser** för såväl **undervisningsväsendet** som inom **socialvården**. Där stadgas i korthet att undervisnings- respektive verksamhetsspråket är **svenska**, men finns också bestämmelser om **rättigheter** för individer med **annat modersmål**.

I övrigt finns en del för kommunerna relevanta **språkbestämmelser** även rörande **upphandling** mm.

Barnomsorgslagen

12 §. Språket

Verksamhetsspråket är **svenska** inom barnomsorgen. Svenska är verksamhetsspråk även inom barnomsorg som kommunen ordnar genom att köpa barnomsorgstjänster av en annan huvudman. Verksamheterna ska **stödja barn med annat modersmål** än svenska och ge alla barn en **god grund** för deras kulturella och **språkliga identitet**.

Grundskolelagen

17 §. Undervisningsspråk

Undervisningsspråket i grundskolan är **svenska**. Vid språkundervisning kan respektive språk användas som undervisningsspråk. Vid tillfällig undervisning kring visst tema kan undervisningsspråk som anknyter till temat användas.

Vid viss inriktning av undervisningen får med landskapsregeringens medgivande även något annat språk än elevens modersmål användas som undervisningsspråk, om detta är förenligt med målen för grundskolan.

Elever med annat modersmål än svenska skall om möjligt erhålla **tillfällig stödundervisning på sitt modersmål**. För hörselskadade elever kan teckenspråk användas i undervisningen.

Upplevda språkproblem, fråga

Inför det att jag till språkrådet lämnar rapport över **situationen** inom den **kommunala sektorn** på Åland, riktade jag per e-post följande **fråga** till de åländska kommundirektörerna:

- Huruvida, i vilken utsträckning och på vilka områden upplever ni språkliga brister i er offentliga tjänsteutövning för kommunen?
- Fungerar det bättre eller sämre inom någon enskild sektor, i kontakter med särskild myndighet, viss typ av ärenden etc?

I den följande redogörelsen beaktas inkomna **svår** jämte egna **erfarenheter** från arbete inom såväl Ålands kommunförbund som, före det, för enskild åländsk primärkommun.

Upplevda språkproblem, exempel

I den mån man från kommunalt håll upplever språkligt relaterade brister eller problem är det främst i **skriftväxling**, i **muntliga kontakter** med riksmyndigheter samt tillgång till vissa typer av **bestämmelser** och avgöranden.

Mycket skriftligt **material från riksorgan** kommer till kommunerna på enbart eller huvudsakligen **finska**, eller med bristfällig översättning till svenska.

Det är ibland svårt att avgöra i vilka fall man kan kräva att få motsvarande information på svenska.

Upplevda språkproblem, exempel

Hos somliga riksmyndigheter, såsom **skatteförvaltning** och **lantmäteri** etc, kan det ibland vara svårt att få tag i viss **expertis** i sakfrågor. Detta kan leda till tidskrävande omvägar och **fördröjningar**.

Exempel på bestämmelser där det finns påtagliga språkliga brister är **byggregler** och -bestämmelser samt i viss mån även avseende juridiska **förarbeten** och **avgöranden**.

Upplevda språkproblem, fler exempel

Ytterligare kommunala områden där språksituationen regelbundet gör sig påmind är inom **sociala** sektorn, där behovet av tolkning och översättning ökar i takt med andelen **klienter med andra modersmål** än svenska.

Det är dock inte främst en typ av problematik förknippad med de formella och juridiska relationerna mellan Ålands enspråkiga status och det officiella tvåspråkiga Finland.

Noteras bör att en majoritet av de åländska **kommundirektörerna** och en del av **socialarbetarna** har sitt ursprung i fasta Finland, och även i övrigt i många fall tämligen goda **kunskaper i finska**.

Många tjänstemän påpekar dock just **skriftväxlingen** som ett problem, och att man i princip **inte ska behöva behärska finska** för att arbeta i den **offentliga** sektorn på Åland.

Svenska Finlands Folkting

Folktingets **uppdrag** är att **bevaka och främja** den svenskspråkiga befolkningens **rättigheter och intressen**. Det är ett samarbetsorgan för den svenskspråkiga befolkningen i Finland, och fungerar över de politiska gränserna. Alla riksdagspartier med svensk verksamhet verkar inom Folktinget.

Genom intressepolitiskt arbete bevakar Folktinget beredning av ny lagstiftning och administrativa reformer

Genom seminarier, artiklar och broschyrer sprider de information om de språkliga rättigheterna i social- och hälsovården.

Genom **direkt kontakt med myndigheter** ger de respons om de får information om **brister i den språkliga servicen**.

Finlands kommunförbund

Utöver det självständiga kommunalförbundet Ålands kommunförbund kf är Ålands alla kommuner medlemmar i **intresseorganisationen Finlands kommunförbund rf**.

Finlands kommunförbund avser, enligt beskrivning på sin hemsida, ge en högklassig **service** på både **svenska** och finska.

Kommunerna får svenskspråkig betjäning av **svenska teamet** och förbundets **sakkunniga**, vilka tillsammans svarar för förbundets svenskspråkiga sakkunnigservice och för **kurs- och publikationsverksamheten** på svenska.

Finlands kommunförbunds svenska delegation

Inom Finlands kommunförbund finns också förbundets **svenska delegation**, som är ett politiskt tillsatt organ. Svenska delegationens särskilda **uppgifter** är;

- att medverka till att de svensk- och tvåspråkiga kommunerna och sammanslutningar som dessa bildar får **service på svenska** och har tillgång till sådan service som den svenskspråkiga befolkningen behöver, framförallt inom bildningens och undervisningens område,
- på begäran avge **utlåtanden** då representanter för förbundet utses i frågor som gäller de svenskspråkiga kommunerna och
- följa med **Kommunförbundets svenska verksamhet**

Ålands kommunförbund i Finlands kommunförbund

Ålands kommunförbunds **direktör** har stående **närvarorätt** vid svenska delegationens möten, och för denna mandatperiod är Ålands kommunförbunds **styrelseordförande** vald till ordinarie **ledamot** i delegationen och förbundsdirektören utgör densammes ersättare.

De åländska kommunerna har därmed just nu god **insikt** och möjlighet till **inflytande** i Finlands kommunförbunds svenska verksamhet.

Ålands kommunförbund inledde för övrigt år 2009 ett arbete för mer **klarspråk** inom den kommunala sektorn, i enlighet med förvaltningslagens krav på **gott språkbruk** och att myndigheterna skall använda ett sakligt, klart och begripligt språk.

Nationalspråksstrategin

Statsrådets kansli har tillsatt projektet Nationalspråksstrategin. Svenska Finlands folkting tillsatte en styrgrupp för att utarbeta ett handlingsprogram med konkreta förslag om hur Finland ska förbli ett land med två levande nationalspråk.

Inom den finländska kommunala sektorn hänvisar man gärna till denna strategi och handlingsprogram, som vägvisare för hur saker kan fås att fungera i praktiken.

Kuriosa

I samarbete med Finlands kommunförbund ordnar Föreningen Norden på Åland sedan ett par år tillbaka årliga och uppskattade språkkurser i kommunsvenska, för finländska kommunanställda tjänstemän.

Sammanfattning

De **språkliga rättigheterna i Finland** är i stor utsträckning **reglerade** i såväl grundlag och språklag som i annan riksomfattande lagstiftning.

Ålands av **minoritetsskydd** motiverade enspråkigt svenska status och egen lagstiftning innebär ytterligare förtydligade, delvis avvikande och **mer långtgående** rättigheter.

Trots tydligt formulerad lagstiftning finns i bl a språklagen och självstyrelselagen inte några **sanktioner** eller tvingande **maktmedel**.

Nationalspraksstrategin finns till som **vägvisare** för att "få saker att funka" i praktiken, och bl a **Folktinget** kan hjälpa kommuner m fl vid **upplevda brister** och problem i språkfrågor.

Bland de åländska kommunala tjänstemännen upplevs som konkreta språkliga brister och problem främst **skriftväxlingen** men också **munliga kontakter** med riksorgan, samt avsaknad av **detaljbestäm-
melser** jämte juridiska **förarbeten** och **avgöranden** på svenska.